

'Doorzaaien voldoende voor herstel meeste graspercelen'

Kans op nieuwe muizenplaag

Ze kwamen met veel en ze hadden honger. Een explosie van veldmuizen heeft bijna 75.000 hectare gras aangetast. 1.650 melkveebedrijven zijn getroffen, de schade wordt geraamd op 130-140 miljoen euro. Het goede nieuws is dat doorzaaien meestal voldoende lijkt om het grasland te herstellen. Maar: de muizen zijn er nog.

De telefoon bleef rinkelen bij het meldpunt Muizenschade van LTO Noord. Tot en met 9 maart waren er al ruim 1.650 meldingen binnengekomen (zie de tabel op pagina 23). Het zwaartepunt ligt in het zuidwesten van Friesland. Daar waren de kaalgevreten 'prairiegronden' begin dit jaar zelfs op satellietbeelden van Alterra zichtbaar. Uit die provincie komen dan ook verreweg de meeste

schademeldingen, bijna 1.250. Hier is 13.580 hectare zeer zwaar beschadigd.

Voorkeur klei en veen

Echter, ook elders in het land steken de kleine knagers flink de kop op. In alle provincies, Zeeland en Noord-Brabant uitgezonderd, zijn meldingen gedaan. De muizen hebben

zich verder uitgebreid in Friesland (rond Bolsward, Sneek, Woudestad en Leeuwarden), Noord-Groningen, de kop van Overijssel (Mastenbroekerpolder), de regio Eemland (rond Bunschoten), in Noord-Holland in de regio Waterland en in Zuid-Holland in de Alblasser- en Krimpenerwaard. Veenweiden en kleigronden hebben de voorkeur. „Op de zandgronden zijn ze nog niet grootschalig

gesignaleerd en dat verwacht ik ook niet”, zegt Gerbert Roerink van Alterra. „Op zandgrond zakken hun gangenstelsels eerder dicht. Op de klei en in veenweidegebieden zie je ze wel overal.”

Volgens Roerink is er sprake van een heel uitzonderlijke plaag. „Dit hebben we sinds de jaren vijftig niet meer zo gezien. In 2004 was er ook een plaag in Zuidwest-Friesland, maar toen is er maar op 8.000 hectare schade getaxeerd.” Dat jaar zorgde een strenge winter met een laat pak sneeuw ervoor dat de muizen het onderspit dolven. Die bleef dit keer uit.

Gemiddeld tot ton schade

Schadetaxateurs van het Faunafonds trekken nu het land door om de muizenschade per bedrijf in kaart te brengen. De ruim 1.650 getroffen bedrijven hebben 105.000 hectare grond in gebruik, waarvan zo'n 75.000 hectare (71 procent) is beschadigd.

LTO Nederland raamt het schadebedrag inmiddels op 130 à 140 miljoen euro. Bij de berekening van de schade wordt gekeken naar de kosten van herinzaai/doorzaai en het missen van ruwvoer/aankopen van extra voer. „Voor een gemiddeld bedrijf waar driekwart van de grond is aangetast, is een schade van 75.000 tot 100.000 euro een realistisch bedrag”, zegt beleidsmedewerker Wiebren van Stralen. „Enorme verliezen, waar geen compensatie tegenover staat.” Hoewel ondernemers zich nog maar mondjesmaat melden bij de banken, kan dat komend najaar veranderen als duidelijk wordt dat meer voer moet worden ingekocht.

Vrijstelling derogatie

Vanwege de uitzonderlijke situatie pleit LTO Nederland voor het groeiseizoen 2015 voor diverse ontheffingen voor boeren met

muizenschade. Staatssecretaris Dijkzwa van Economische Zaken heeft aan die oproep gehoor gegeven en de Europese Commissie verzocht om boeren die op minstens 25 procent van het grasland ernstige schade ondervinden, tijdelijk vrijstelling van de derogatie te verlenen. Als Brussel dat toekent, hoeven die veehouders dit jaar niet te voldoen aan de eis dat minstens 80 procent van het areaal uit grasland bestaat. Zij kunnen dan bijvoorbeeld meer maïs telen om de ruwvoerpositie op peil te brengen.

Ook is er het verzoek om boeren tijdelijk toe te staan dat het areaal blijvend grasland onder de oppervlaktentorm van 2012 zakt, zodat zij bijvoorbeeld vlinderbloemigen kunnen telen als tussenteelt om vervolgens het blijvend grasland weer te herstellen.

Uitrijdperiode verlengen

Tevens stelt Dijkzwa voor om de uitrijdperiode met 14 dagen te verlengen. Van Stralen: „Het groeiseizoen schuift immers ook op.” Bij controles rond het mestuitrijden zal coulonce worden betracht bij beschadigd grasland dat eruitziet als bouwland, heeft Dijkzwa de Tweede Kamer laten weten.

Verder zijn er voorstellen naar Brussel gegaan om ook wat betreft Agrarisch Natuurbeheer soepel om te gaan met meerjarige beheersovereenkomsten als boeren daar door overmacht niet aan kunnen voldoen. Van Stralen: „Normaal mag je bijvoorbeeld pas na 16 juni het land op, maar wat nou als je eerst het grasland moet herstellen?” Het wachten is nog op het definitieve akkoord uit Brussel, maar volgens Van Stralen zijn de voorstellen goed ontvangen.

Herinzaaien of doorzaaien

Snelle duidelijkheid is echter gewenst, want het groeiseizoen breekt aan. Waar het kan,

gaan boeren het land op. Fabrikant van doorzaaimachines Vredo Dodewaard meldde eerder al een duidelijk gestegen vraag vanuit Friesland naar doorzaaimachines, vanwege de muizenschade.

Ruwvoerspecialist Jacob van Veldhuisen, voor Agrifirm werkzaam in de zwaar getroffen Friese regio's, is optimistisch. „Het ziet ernaar uit dat de meeste percelen niet helemaal nieuw ingezaaid hoeven te worden, maar dat kan worden volstaan met doorzaaien.”

Hij voorspelt dat op basis van ervaringen van veehouders die plaggen grasland hebben uitgestoken en een week op een warme plek hebben neergelegd. „In de meeste gevallen loopt het redelijk uit. Dan hoeft je niet het hele perceel te vernieuwen.” Dat geldt voor percelen met 25 tot 60 procent schade. „Alles boven de 60 procent moet gewoon over de kop en nieuw ingezaaid worden.”

Het spreekt voor zich dat herstelwerkzaamheden pas kans van slagen hebben als de muizen weg zijn. Van Veldhuisen heeft de indruk dat ze in Friesland op veel plekken weg zijn, na het bemesten. Daar kunnen boeren aan de gang. Maar er zijn ook nog plekken waar ze nog zitten. „Elders komen er ook weer nieuwe plekken bij. Dat verontrust me wel.”

Italiaans raigras

Let er bij het doorzaaien wel op dat ook het onkruid nu kiemt, tipt Van Veldhuisen. „Dus eerst goed met de wiedeg erdoorheen.”

Jos Groot Koerkamp, graslandspecialist van zaadfirma Limagrain, voegt daar nog aan toe dat een vlak zaaibed van belang is bij doorzaaien of nieuw inzaaien. „De muizen hebben veel omgewoeld, de grond is niet meer vlak.”

Hij adviseert veehouders tevens om niet te kiezen voor het goedkoopste mengsel: „Je bespaart misschien 200 euro zaadkosten ▶

'Grootste klap komt in de herfst'

„De grootste klap qua kosten komt pas van de herfst, als boeren zien dat ze geen drie, maar slechts twee sleufsilo's vol hebben liggen.” Dat voorspelt de Friese melkveehouder Jelle Bouma, een van de initiatiefnemers van het Actiecomité Muizenschade. Hij heeft in Scharnegoutum (FR) een bedrijf met 200 koeien en ruim 100 hectare kleigrond. Daarvan moet zeker 20 hectare volledig worden vernieuwd; 70 hectare wil hij doorzaaien. Het liefst met een mengsel met gras en erwten. „We zijn druk bezig om het land weer klaar te maken, maar daarvoor moet er eerst duidelijkheid uit Brussel komen of we dit jaar meer dan 20 procent granen en maïs mogen zetten. Het gaat erom dat het ruwvoertekort zo snel mogelijk wordt aangevuld.”

Vooraf bij collega's die op klei op veen boeren, is de situatie erg, weet hij. „Die zijn de complete grasmat kwijt, want die grond is

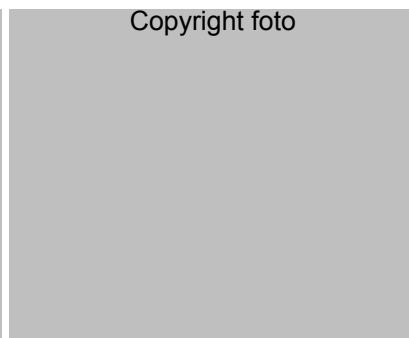
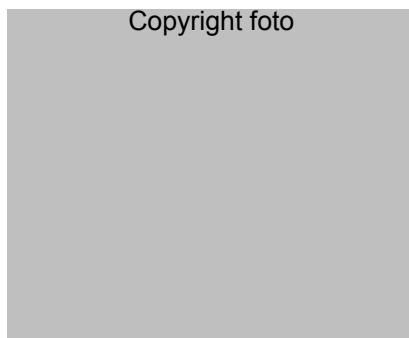
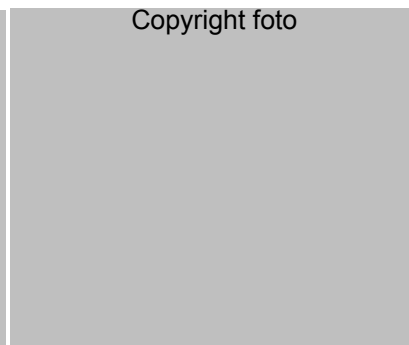
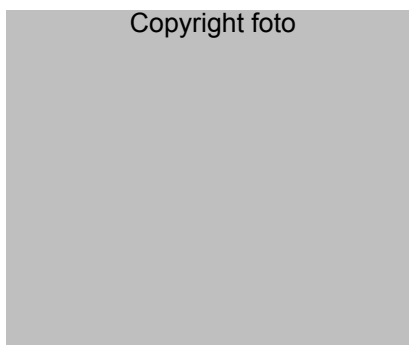
losser, daar hebben de muizen meer omgewoeld. Die veehouders moeten alles ploegen en opnieuw inzaaien.”

Bouma miste zelf afgelopen herfst ook al een halve snede door de muizenschade. Bij het doorzaaien zal hij ook een kleine snede mislopen. Elke gemiste snede ruwvoer kost hem 1.000 euro per hectare. Daar komen de kosten voor doorzaaien (250 euro per hectare) of herinzaaien (500 euro) dan nog bij. Bouma heeft nog wel ruwvoer liggen, maar zijn kuilplaten raken nu wel leeg. Daarom heeft hij reeds een partij graskuil van 250 ton aangekocht.

Hoe hoog de schade uiteindelijk wordt, zal vooral afhangen van het groeiseizoen: slaat het herinzaaien en doorzaaien goed aan of valt het tegen? „Uiteindelijk worden de daadwerkelijke kosten pas in de herfst zichtbaar”, zegt hij. „Dan moeten we kijken wat we doen: extra ruwvoer aankopen of koeien weg doen.”

Copyright foto

Satellietbeelden: de situatie rondom Sneek in maart 2014 (links) en in maart 2015 (rechts).

Satellietbeelden: de situatie rondom Amersfoort in maart 2014 (links) en in maart 2015 (rechts).

per hectare, maar als je aan het eind van de rit VEM in de kuil tekortkomt, ben je duurder uit. Kies voor kwalitatief goede rassen; je grasmat moet er immers weer voor jaren liggen.”

Daar sluit ook René Verhoeven van graszaadbedrijf Barenbrug zich graag bij aan. Nog een punt van aandacht is volgens hem de structuur in het rantsoen: nieuw gras wordt heel snel ‘spinazie-achtig’, waarschuwt hij. Verhoeven adviseert daarom een graszaadmengsel met Italiaans raaisgras, voor extra opbrengst en structuur in het eerste jaar. Dat kiemt bovendien snel, waardoor het het onkruid onderdrukt. Barenbrug heeft daarnaast speciale doorzaaimengsels die ook bij lage temperaturen vanaf 6 graden al kunnen kiemen.

Snedes missen

Duidelijk is wel dat veehouders die grasland moeten doorzaaien of nieuw inzaaien, makkelijk een halve tot een hele snede gras missen, naast de opbrengstverliezen door muizenraat in de afgelopen herfst. Wie nu in de tweede helft van maart nieuw inzaait, kan – bij een normaal groeiseizoen – eind mei pas de eerste snede oogsten, terwijl normaal de tweede snede dan wordt gemaaid. „Dan mis je dus al 3 ton droge stof”, aldus Groot Koerkamp. Daar waar het kan (ook derogatie-technisch) zou hij adviseren om een ultravroeg maïsras te telen. „Dan haal je zeker 15 ton droge stof en kun je half september oogsten. Daarna kun je nog nieuw gras inzaaien.” Van Veldhuizen merkt dat de ruwvoerpositie hier en daar nu al nijpend wordt, vooral omdat veel veehouders met het oog op productiegroei relatief veel vee hebben aangehouden. Hij signaleert dat er extra maïs, kuilgras en balen worden aangekocht. „Sommige bedrijven hebben ook de droge koeien en het jongvee op stro en brok gezet, zodat er meer ruwvoer is voor het melkvee.”

Muizenpopulatie

Of melkveehouders dit seizoen uiteindelijk voldoende ruwvoer weten te winnen, hangt uiteraard voor een groot deel af van het verloop van het groeiseizoen. Werkt het

weer mee en slaat het doorzaaien goed aan, of niet? Een andere vraag is: wat doet de muizenpopulatie?

„Dat kan niemand voorspellen”, zegt Wiebren van Stralen van LTO. „Muizen verdwijnen door voedseltekort of streng winterweer. Daarnaast kan de populatie imploderen door onbekende oorzaak. In Friesland is de muizenpopulatie nu op veel plekken aan het instorten. We zien dode muizen liggen, terwijl de omstandigheden verder wel gunstig zijn. Dus wellicht is daar sprake van zo’n onbekende oorzaak als een ziekte of algehele malaise.” Rond Bunschoten nemen de aantallen eveneens af, weet Van Stralen. Op andere plekken in het land zijn ze nog wel aanwezig. „In de monitoringsvallen worden er wel vijf keer zoveel gevangen als normaal. De muizen zijn echt nog niet weg en alle ingrediënten voor een nieuwe plaag zijn aanwezig.”

Niet te vroeg juichen

Gerbert Roerink van Alterra wil ook niet te

vroeg juichen. Hoewel de muizenpopulatie in de zwaarst beschadigde gebieden inmiddels op zijn retour is, zitten er elders nog zat. Dat de populatie zo groot is, heeft te maken met de zachte winter van 2013/2014. Die werd gevolgd door mooi muizenweer in 2014.

„Het voortplantingsseizoen liep vorig jaar lang door, van maart tot november”, aldus Roerink. Afgelopen winter was er evenmin sprake van vorst van betekenis. Roerink sluit dan ook niet uit dat de muizen zich dit seizoen opnieuw massaal weten voort te planten. „Zodra de temperaturen boven de 10, 15 graden komen, krijgen ze weer jongen. Dan kan het heel hard gaan.” Echt afdoende bestrijdingsmethoden zijn nu nog niet voorhanden, behalve het onder water zetten van percelen. Maar dat kan niet overal. Intussen is er wel een gezamenlijk onderzoek gestart van de provincie Friesland, het Waterschap Friesland en LTO Noord naar preventieve maatregelen en (biologische) bestrijdingsmethoden van muizen, om de schade door muizen nu en in de toekomst te beperken. ■

Overzicht aantal meldingen muizenschade tot 9 maart 2015

Het actuele overzicht van het aantal meldingen dat bij LTO Noord op 9 maart binnen was, zoals gepubliceerd in de Kamerbrief van staatssecretaris Dijksma van Economische Zaken van 13 maart. Daarnaast heeft Limburg een 300 hectare aan meldingen, en Noord-Brabant en Zeeland een enkele. Deze provincies zijn niet opgenomen in het overzicht.

Provincie	aantal meldingen	ha in gebruik	ha schade	% ha	<25% schade	25-75% schade	>75% schade
Friesland	1.248	82.324	59.051	72	21.074	24.397	13.580
Groningen	141	9.301	6.878	74	4.385	2.225	269
Overijssel	85	4.192	2.938	70	1.648	769	522
Utrecht	53	2.336	1.623	69	715	645	264
Flevoland	44	2.802	1.297	46	1.002	165	130
Zuid-Holland	34	1.500	1.215	81	816	301	99
Drenthe	18	1.118	526	47	382	112	32
Noord-Holland	20	1.115	591	53	487	99	5
Gelderland	9	359	149	42	119	30	0
Totaal	1.652	105.047	74.267	71	30.627	28.742	14.901